

Prva zbirka pesama Draginje Urošević čvrsto se vezuje i ne izlazi iz okvira karakterističnih za previranja i usmerenost u savremenoj srpskoj poeziji pisanoj od najmlađeg naraštaja pesnika. S jedne strane, u *Zglasju* (»Prosveta«, Beograd, 1972) je vrlo uočljiv napor autora upravljen na otkrivanje novih puteva u saznavanju fundusa stvaralačkog akta i života uopšte, a s druge — uspostavljenje komunikativnih strujanja na ovim »putevima« pomerenom je u ravan jezika. Zapravo, jezik bi trebalo da bude taj rasadnik koji će — svojom okretnošću iskazivosti jezika najranijih poetskih formi u nas kao okrenutošću korenu, svom početku, elementarnosti — biti u stanju da ove »puteve« uokviri novim predelima, da sa njih pruži pogled na suštastvenije oblike od onih svakodnevnih i da, shodno tome, pesničko stvaranje prikaže kao nešto što se, u tom procesu naizmeničnih metamorfoza, uvek držalo samog izvorišta, suštine egzistencije.

Međutim, implikate ove druge odlike unekoliko izdvajaju iz opšte orkestracije pesnički glas Draginje Urošević: *izgovorenost* do koje ona dovodi svoju pesmu razvija se istovremeno na dva plana: u morfološkoj strukturaciji reči (preko njihove funkcionalne perspektive) i u postupnom nadograđivanju značenja koja te reči oformljuju. Na taj način i pesma se ostvaruje u dva pravca: dok na jednoj strani sledi tvorčevost stremljenje *zaboravu* na vremensku ograničenost, na početak i kraj svega ljudskog, pa i egzistencije — pesma, dotle, na drugoj strani, putem svoje podređenosti logici jezika koji neumoljivo zahteva red, početak i kraj, stalno dovodi svoga tvorca u situaciju *ne-verovanja*, uporno ga opominje na pri-vremenost, na privid i nestvarnost toga zaborava.

Pesnikinja o kojoj je reč to je dobro osetila i to su, ujedno, neki od razloga zarad kojih njeno obraćanje tzv. »arhaično« jezičkoj formi za određene lekseme treba razumeti kao obraćanje *izvorišnom*, ali ne samo u jeziku — već i u životu, kao obraćanje arhetipskim slojevima Bića, upravo — kao vraćanje na početak kojemu valja islediti kraj, završenost. Ovom načelu, koje je, dakle, i načelo jezika, Draginja Urošević ostaje privržena tokom čitave zbirke; štaviše, naznačenim okolnostima primerena je, u svim svojim horizontima, vizija sveta data u *Zglasju*.

Poetska realnost *Zglasja* u osnovi je opredmećenje sveta skrojenog od *meta-prizora*, zapravo sveta koji sopstvenu bit, delotvornost inkarnira u odsustvu, *iza* dešavanja u kojima je sudelovala, ili im bar prisustvovala, celokupnost ljudskog individuuma. Kasni čas, doba kad se »*privid sveta... polako korenu vraća*«, kad u »*umu pesnikovom neko nitima prostora lovi vreme*«, kad je, dakle, sve upućeno na iskustvo, na doznavanje suštine i mogućnog opravdanja egzistencije kao takve, ova opsednutost, ova čežnja za svrsishodnim saznanjem ispisala je zbirku Draginje Urošević. Nema mesta za sentiment tu gde caruje logos i gde je sav intenzitet *čulnoga* (erotsko) preobraćen u *pitajuće* (ontos) Bića. Logos stoji spram prirode koja »*beskrajno se otvara... tamninama*«, on je taj koji, preko oblika iz objektivnog sveta, doziva prirodu da bi otkrio *tajnu-smisao* i time »smrtno otkrovenje«, tanatos, preobrazio u »lepotu dneva«, u takvu realnost koja dopušta ukrštaj i simetriju suštastvenoga sa formalnim, želje sa stvarnom mogućnošću, pokušaja sa os-

POEZIJA KAO MOGUĆNOST OSTVARENJA SKLADA

tvarenjem, koja — znači — pruža sve uslove za dosegnuće *sklada*.

Žudnja za skladom koji bi bio iskaziv, i koji će biti potvrđen već skladom u jeziku — to je osnovno načelo poezije Draginje Urošević. Centralna tematizacija *Zglasja* ukorenjuje se u toj upravljenosti, u toj hitnosti put sklada kao prema svetu *idealnih* Vrednosti, ali i kao prema svetu koji iznuđuje izvesnu bojanz jer je *s onu stranu* subjektiviteta i jer, time, ljudsku suštinu pesničkog subjekta obezličuje. Pohod svetu Vrednosti zato je pohod smrti: trenutak dostizanja sklada poklapa se sa trenutkom poistovećenja *konačnosti* Bića sa *bez-konačnošću* ne-bića, sa Ništavilom. »*Sve samo svetkovina smrti biva (za nas sa divljim cvetom u glavi*« — zaključuje pesnikinja; tj. za »nas« koji snujemo o skladu: »*pred dverima tajne sanja kolona lučonoša o skladu*«.

Vrednosno značenje »*tajne*« nosi obeleže sklada-smrti. Tajna je nešto što može *uvesti* u sklad. Taj koji otkroji »*dveri*« tajne okonačio je put svoga do-znavanja sveta Vrednosti i sam postao Vrednost, nadišao ljudske mogućnosti, de-personalizovao sopstvenu individualnost, identifikovao se sa prirodom »*beskrajno*« otvorenom za »*tamine*« i postao *humka*. Vratio se ishodišnom: »*humka je prava kolenka biću cvetna ogrlica (nežnih latica hod kroz mirise našeg uma) ova tajna što je u nama prostrana*«. Pesnička poruka Draginje Urošević ima svoju najvišu tačku baš u simbolici ove »*humke*«, kao nečega što je neumitno, što je *zahtev* vremena (koje neminovno jest »*ležište sveta*«), u simbolici kojoj pesnikinja pridaje univerzalno važenje pošto i »*cela je zemlja humka jedna*«.

Težnja ka harmoniji, međutim, i pri ovakvom »*sticaju okolnosti*«, ostaje relevantna. Ona je sada prenesena na jezik, tu stvaralac treba da dokaže svu snagu i svu žestinu hitnosti sopstvenoga duha prema skladu. »*Cist let*«, o kojem naša pesnikinja govori u dvama fragmentima poetske proze *Galeb*, u stvari se odnosi na jezik, *on* — »*za primer samo*« — treba da postigne to što je Biću nedostupno.

Ovde je, razume se, reč o poetizaciji motiva preuzetih iz objektivnog sveta. Stilizacija pesničkog jezika javlja se kao nešto što značenja unekoliko pojačava, utemeljuje u samu bit stvaranja i što ih, takva, ravna sa najdubljim saznanjima života. Pesnička forma pojavljuje se u *Zglasju* kao spoljašnji okvir onoga što treba da ispune osećanje i misao, no ona je isto tako i *uslov*, jedina mogućnost *izgovorenja* toga što pesnički subjekt vidi kao sklad. U prvom redu, reč je o melodizaciji stiha.

Napor u tom pravcu sasvim je evidentan u pevanju Draginje Urošević. Već naslov zbirke to ubedljivo potvrđuje i postignutu konsonanciju, koja uz to sugerise nove zvukovne spojeve, ne treba posebno objašnjavati. Što je naročito značajno, oslanjanje na auditivna svojstva suglasnika čini osnovnu melodijsku nit ove poezije (na primer, u stihu: »*trepri tajna jedna tamnog ovog trenaa*«, ili: »*sve samo svetkovina smrti biva*...«). Ta nit dvojako je pojačana. Najpre, slogovnom orkestracijom reči (na primer, »*ruka ruja...*«, »*dah daruje...*« itd.), a onda tzv. »*zalutalom*« rimom unutar strofe (...ni miris treptavog cveta ni *tren* / samo poneka lepršava *sen* oko sebe ubogo putuje«, ili: »*posustane i mermer da čvrstinom peva / al život orlov smeša vatre i pene neće / da u visinama podozreva od prostora niznog*«) i unutar stiha (»*da kaže san pitomine i gradine...*«, ili: »*a senka štiti i kroz predele sluti...*«). Stilizacijom ove vrste prevladava se eventualna disonancija u stihovnom poretku i dovodi do sazvučja, do »*zglasja*«; san o dosegnuću harmonije progovara, tako, iz slojevitosti jezika, iz simetrijskog rasporeda poetskih jedinica — nalik muzičkoj formi. Melodija stiha i ritmička lestvica pesama treba, u neku ruku, da nadoknade ono pred čime misao ostaje nemoćna i oni se, kao takve, i javljaju u *Zglasju*.

Zbirka je, inače, komponovana iz šest ciklusa, s tim što je uvodna pesma istisnuta iz ovih celina i što poslednji ciklus nosi u sadržaju samo jedan naslov. Prva i krajnja pesma, *Pesma o pesmi* i *Orao*, dva tristiha, čine granične tačke poetike Draginje Urošević. *Pesma o pesmi* iskazuje tvorčev stav o pesničkoj umetnosti, ona — jednostavno — čini napomenu na osnovu koje će čitaocu biti mnogo lakše da nađe put do srži *Zglasja*: »*u kupoli čela tajna zlatna raspeta / stvarna u svojoj nestvarnosti možda / nedokučivo seme duše plamne i plemene*«. Ova ideja o pesmi kao ostvarenju za čiji su nastanak prevashodno zaslužni lucidni trenuci uma (čini okosnicu još u pesmama *Himna umu*, *Pesnici*, *Pesme*, *Svečanosti uma*), može se reći, samo je stvaralačko opredeljenje pesnikinje o kojoj je reč. Ista ideja, čini nam se, ima svoga prvog zastupnika u Polu Valeriju. Još se veliki francuski pesnik odlučno zalagao da

se pesma shvati kao SVEČANOST RAZUMA jer, po njemu, ONA NE MOŽE DA BUDE NEŠTO DRUGO.

Završna pesma *Zglasja, Orao* — na koju se u potpunosti odnosi i naziv šestog ciklusa: *Glas zglasja: zakletve krug* — javlja se kao pesnikinjin zavet viđenju umetnosti kao nečega što treba da traži i odražava metafizički kvalitet stvaranja i življenja, kao nečega što će — poput orla koji, jer boravi u visinama, »ne podozreva od prostora nizmog« — prevladati onespokojavajući i tabuizirani sistem vrednosti ustanovljen svakodnevnicom i od svakodnevnice prihvaćen kao apsolut.

U svetlosti prethodnih zaključaka, poezija Draginje Urošević pokazuje se kao stvaralaštvo osobene ontološke orijentacije. Osobene utoliko što pesnikinja poetsku činjenicu vidi kao mogućnost za premošćenje, za spajanje »puteva« kojim hode — na jednoj strani: Biće, individuum sa svojom opsednutošću egzistentnim, i — na drugoj: produkt tvorilačkog čina, kojemu je imanentan napor ka prevazilaženju ljudskih okvira. Upravo to i čini da se poetska fakta *Zglasja* javljaju kao objekti meta-psihičke realnosti, kao činioci kojima je u prirodi da permanentno otvaraju i uslovljavaju nove prostore za razumevanje i saznavanje života, ali i za trajno pomirenje sa nemoći pred vremenom. Tek je *humka* oličenje kategorije beskrajnosti.

Za zbirku Draginje Urošević ipak treba reći da je najpre dobro ispisano pesničko štivo. Pesnikinja je izgradila veoma subtilan osećaj za vrednost reči, čak toliko da ga ponekad, u poletu, i zloupotrebljava. Ne retko ona reč dovodi do pojmovnog znaka karakterističnog za tzv. »diskurzivno« mišljenje i u tim prilikama ne samo da takva reč gubi svaku funkcionalnost u stihu nego i nagoveštena uspešna odstupa od jezičke prakse savremenog srpskog pesništva uprošćuje, čini estetski izlišnim. Svođenje reči na njihove osnovne znakovne impulse, zgušnjavanje govora (da upotrebimo izraz koji se odomacio u našoj kritičarskoj praksi), takođe u mnogo navrata nepotrebno usložnjuje jezičku artikulaciju pesme, ritmička krivulja se kida, misao biva neodređena. Pa ipak, najveći nedostatak ovoga pevanja ogleda se u prekomernom, u najmanju ruku — čudnom korišćenju inverzije. Najčešće u funkciji stilizacije pesničkog govora, inverzija ponajviše ostvaruje efekat suprotan onome koji joj je pesnikinja namenila. Inverzija, naime, trebalo bi da se iskaže kao određena posebnost *Zglasja*, ali ona prevashodno opterećuje stih, razlama zakonitosti verbalnoga poretka u njemu, usporava opštu dinamičaciju značavanja simbolike, oslanjanje na unutrašnje obilje reči (koje tek preko svoje komunikativne perspektive dostiže zenit značenja) čini nepouzdanim, površnim. Reklo bi se da preobilno prisustvo inverzije zamenjuje skoro potpuno odsustvo metafore u *Zglasju*.

Zbirka o kojoj je reč, čak i pored ovih zamerki, i pored izvesnih neslaganja sa razrešavanjem fundamentalnih problema sa kojima se Draginja Urošević uhvatila ukoštac, neslaganja koja se — po našem uverenju — bude u svakom čitaocu *Zglasja* (što je, naravno, u značajnoj meri pohvala ovoj poeziji) — zaslužuje ozbiljnu pažnju.

krstivoje ilić

U SAMO VEČE

IZA ŽIVOTA: SONET

Mi što smo sa zemljom tako prisni
i puni obećanja, sebi, da će se ovo lice,
jednom, kad iz praznine krenu golubovi, i sni
o njima, kao što i biva sred opšte ravnice

srušenih stvari, o, u zasencima tame,
gde stvarno drvo žubori, (Možda stub vlage
u njemu!)
ko ljudski glasovi, i gluvlje: lagano, u zemnu
vratiti jeku, iznova na pretežni kamen

spreмно, ko oni što se nekad prepoznaše
u fasadama, zagrljeni, pre pada, tako i naše
biće, samo je dubljim strahom savladano,

u noći, kad se i druge snage nadmašuju, lako,
naglim predanjem o smrti, gde će, za mlakom
rukom krenuti svet, ka jedinstvu sa tlom, u
koje padamo.

MUTNE STANICE LJUBAVI

Ogromno je disanje što javu ispunjava
Kao noć na kraju prostora kobnog. (Ko zna
u kom
svršetku!) Ako si bio odsutan, eto, sad

munjama
najavi svoj ponovni vidik. O, potonuo je dom.
Gle, miruje presanak. Bašta se ćutanjem veže
za samoću. Ovde nikoga nema. Izgleda, svi su
oblici

čisti. (Stvari iz nas u druge zaklone beže).
Kao što jesen, niz guste žile senki, grobnici
pijanstva žuri. Ali i dole, duge suše tela
ištu hlad. (U mesu opet kopni vuk!) O, mutne

stanice ljubavi! Do njih, sama su nas usta
dovela
Jer, sve više skreće vreme u gore usputne.

POSLEDNJE LIŠĆE

O zaostalo lišće na vrhu poznih topola,
sazdano od mekoće, kao san: pod tobom čeka
večno napušteni svet. Ali tvoja stabla, do pola
srasla sa trnjem, još su za naše oko daleka.

Možda će neki novi dolazak sa visine
(Dolazak kakvih vetrova ili zvezda snenih)
Taj prastari poredak u nama da izmeni
Mada se oni zadnji listovi ipak nestvarni čine.

Ja sasvim osećam sebe kako se niz koru
života spuštam. (Uz neki zastoj na iznenada
mladoj grañi!) Kao što se spuštaju vlažnom
dvoru
mrtvacu. O zaostalo lišće, požuri! I stablo pada.

IZA SVEGA ŠTO TEK TREBA DA BUDE

Iza prevoja šuma (Kao prevoja predskazanja!),
javlja se ogulvni čas. O, zar se opet menja
poredak tamnih sila! Ili se, pre venjenja,
zvezde opiru progonstvu, kroz nerazumna
stanja.

Počinja preseljenje iz tela: u vatru i udes
Od prostranstva u nama ništa ostalo nije
Začudeni smo! Gle, u dubinama ljubavne
istorije
izrasta ždral, iza svega što tek treba da bude.

JESEN

Oborena su gnezda. Sad ptica u viši
prostor odnosi uspomene. I čeka
jeku vetrova. O, ustani, i zanjži
sve to u tišini, što izdaleka

šumi kao bol. Sav taj predah
prostora nad nama. Zastor zlata.
Kasno je već, i mi vidimo: bez reda
kreću se tela u neka progonstva nepoznata.

IZNOVA PRED TOBOM

Osećam, sad si još dublje
skrivena u meni. A nemam tih reči
koje te mogu izvesti. Samo poljubljen
cvet usta ti najavljuje: bolom večnim!

U SAMO VEČE

U samo večje, u pregibu njegovih boja
Neoprezan, oblikom svoga rasta sputan,
odmara se čovek sa lirom. Njemu po koja
zmija promine grlom, i onda niz vene odluta.

Međutim, čovek iščekuje jesen. Ne ono vreme
hodanja niz livade, kad se zbivaju promene
u telu i drveću. Već smiraj, kad zaneme
usta praznine, čim se bliska smrt pomene.